

priliko, da smo govorili z mnogimi čvrstimi slovenskimi kmetovavci, obrtniki in trgovci. *Priznavali so vsi našo moč, naš ugled in našo vitalno važnost in potrebo za duševni napredek slovenskega naroda — in bili smo srečni mi med njimi, kakor so bili srečni oni med nami. To prijateljstvo se je sklenilo samo ob sebi — brez pritiska, brez terorizma, iz samega prepričanja, iz srčnih želja, da skušamo skupno vsi stanovi, katerih srca gore za boljšo bodočnost našega naroda, privedi naše ljudstvo v dobo duševne svobode!*

In da hodimo tem vrlim možem na čelu mi slovenski učitelji, tega nam ne more nihče odrekati, to nam je v čast in ponos! In dokler bomo še gibalni z mezincem, dotlej se bomo zavedali svoje važnosti, dotlej ne bomo hodili nazaj, nego vedno dalje in višje! . . .

Pa imamo tudi moč! V naše učilnice — v ta svetišča, kjer dihajo nedolžne duše in bijejo mehka srca — v naše učilnice nas je postavilo naše sveto zvanje, in tu je naše kraljestvo, kamor ne sme poseči zloben jezik! Tu delamo! Delamo mirno, tiho, brez hrupa, a delamo tem vztrajnejše, tem uspešnejše. O, imamo moč! In moč te moči bodo videli v polnem sijaju, v vsi zmagujoči popolnosti oni, ki se boje razumnega ljudstva in ki mečejo danes težke kamene na slovenske učitelje.

A naše kože so trde — po Prešernu — podplat so čez in čez postale!

Zdi se nam umestno, da ponovimo tu besede, ki smo jih zapisali na strani 73. tega lista dne 1. malega travna 1898.:

„Mislimo — celo prepričani smo — da je naše učiteljstvo od svojega početka do danes toliko napredovalo, da ne moremo z besedo dovoljno označiti tega napredka. In da bo v bodočnosti napredovalo še bolj, to se nam zdi umevno samo ob sebi. Tisto slabo mnenje, ki je nekdanj vladalo v najboljših, najomikanejših krogih o našem učiteljstvu, se umika spoštovanju, ki se mu bo končno umaknilo popolnoma. Danes nam je prijatelj vsak, kdor ima razum in srce, kdor pa nima tega, ni z nami, a ni nam ga žal!“

To so menda dovolj jasne besede, ki veljajo zlasti za današnje čase in razmere.

Pro domo.

IV.

„Der gegenwärtige Schulkampf ist das letzte Aufflackern einer absterbenden Partei. Das Reichsvolksschulgesetz wird bestehen, weil es eine Nothwendigkeit für Volk und Reich ist.“

Hermann Ulbrich.

Solski svetnik Hermann Ulbrich je benediktinec in gimnazijski ravnatelj v Melku. Zgornje besede je govoril ta človekoljubni duhovnik in prijatelj nove šole ob priliki letošnje okrajne učiteljske konference v Melku. Kajne da, kolika razlika v mišljenju med tem blagim in plemenitim svečenikom in pa med našimi duhovniki, ki pišejo „Slovenca“, „Slovenski List“ in „Domoljuba“! Blagor tamošnjemu učiteljstvu, kateremu stoje v boju za novo šolo taki dostojanstveniki ob strani! Pri nas se pa bijemo in pehamo za novo šolo, katero nam je dal naš modri vladar, večinoma sami ljudski učitelji! Oh, kako bi bili veseli, ko bi imeli tudi mi med srednješolskimi ravnatelji in profesorji kaj takih zagovornikov nove

šole, kakor je šolski svetnik Hermann Ulbrich. Žal, da jih nimamo! Pri nas drže ti in drugi merodajni krogi križem roke ter hoté ali nehoté strežejo klerikalni stranki, ki izpodkopa tla novi šoli in državnošolskemu zakonu, temu najdražjemu biseru avstrijskega zakonodajstva. In vendar mislimo, da jih ni na božjem svetu tako zagriženih nasprotnikov nove šole in novodobnega, svobodomiselnega učiteljstva kakor so slovenski klerikalci. Brezdnó, ki loči svobodomiselno slovensko učiteljstvo od slovenskih klerikalcev, je postalo že nepremostljivo in zato nam je slovenskim učiteljem pod sedanjimi razmerami stokrat ljubše, da sedi v kranjskem deželnem šolskem svetu nemški liberallec dr. Schaffer, kakor pa če bi sedel v tej važni korporaciji n. pr. č. g. A. Koblar, č. g. Andrej Kalan ali pa kdo drugi iz te stranke. Tega mišljenja kakor mi je 99% slovenskega učiteljstva. Da je prišlo tako daleč, da je postala sprava svobodomiselnega učiteljstva s klerikalci nemogoča, temu sta kriva v prvi vrsti naskok klerikalcev in pisava klerikalnih listov, osobito „Domoljuba“ na novo šolo in svobodomiselno učiteljstvo. Toliko laži, obrekovanj in natolcevanj, denuncijacij, zavijanja in podtikanja napram slovenskemu učiteljstvu, kolikor jih je nakopičenih v „Domoljubovi“ 19. številki z dne 5. vinotoka t. l., ni najti tudi v najgršem židovskem listu. Ta pisava in ta vsebina bo ostala s črnimi pisnimi zapisana v zgodovini slovenskega učiteljstva.

Z več strani se nam je izrazila želja, da v trajen spomin na „dobrohotnost“ klerikalcev do učiteljstva ponatisnemo vsebino tega spisa, ki ga je pisala strast in sovraštvo do učiteljstva. Tej želji ustrezamo brez komentarja, katerega si bo lahko napravil vsakdo sam. Dotični članek slove:

„Slovenski učitelji, odločite se!“

Zelo važno stvar, s katero se mora seznaniti vse slovensko ljudstvo, od mestnih palač do zadnje planske koč, dajemo danes v prevdarek slovenskemu učiteljstvu. Ker se pa stvar tiče vseh Slovencev, zlasti vseh slovenskih staršev, prosimo, da jo vsakdo natančno preudari. „Domoljub“ je kratko presodil avstrijske šolske postavbe in popisal avstrijsko učiteljstvo. Naj prebere vsak ona dva članka, in na to naj prevdari to, kar pišemo danes o slovenskih učiteljih. Mi bomo navedli samo dejstva, slovenski starši, vi jih premislite, slovenski učitelji, vi se pa odločite! — Te številke ne dajte otrokom v roke, ker bi se pohujšali, če bi zvedeli resnico o svojih učiteljih!

I. Hlapci liberalne stranke.

Slovenskim učiteljem stojé sedaj na čelu možje, kateri so se popolnoma podali v liberalno stranko in ji služijo kot njeni najzvestejši hlapci. Ta stranka je brezverska, kmetu sovražna, deluje za javno nesramnost in ima za glasilo „Slovenski Narod“, ki je najsurovejši list na avstrijskem jugu. Mi gospodoma Dimniku in Jelencu ne vidimo v srce, in zato ne preiskujemo, ali delata tako iz prepričanja, ali pa zato, ker upata, da si bosta priklečevala s takim ravnanjem boljšo službico — to je njuna stvar. Neovržna resnica je, da je vodstvo „Zaveze“ učiteljstvo vdinjalo kot dekle pri liberalcih, naščuvalo je proti duhovščini in je privedlo v tabor, ki je krščanskemu ljudstvu sovražen. Navdali so učiteljstvo z liberalnimi mislimi; liberalstvo pa razdira rodbinsko življenje, ne priznava katoliške vere, odgaja deco v brez-

verstvu in uničuje kmečki in obrtni stan. S tem trenutkom, ko se je učiteljska „Zaveza“ postavila v liberalni tabor, postala je sovražnica krščanskega ljudstva, zlasti kmečkega stanu.

II. Poziv k duhovnim vajam.

Kak duh preveva one učitelje, ki hočejo gospodovati celemu svojemu stanu, se izprevidi iz dogodkov zadnjega meseca. Sicer so že prej preganjali, sramotili in obrekovali one učitelje, ki so si ohranili katoliško zavezo, posebno one, ki sodelujejo pri kmetijskih zadrugah, a celo svoje umazano srce so pokazali, ko je presvetli gospod knez in škof ljubljanski povabil učitelje, da se naj udeležijo duhovnih vaj.

Kaj so duhovne vaje? Nekaj časa se človek odloči od vsakdanjih skrbij, da premisli svoje dušno stanje, opravi spoved in prejme sveto Rešnje Telo. Vsak sv. misijon je taka duhovna vaja za ljudstvo. Duhovniki jih morajo delati pogosto in so vezani ves čas na strogo samoto in molk. V samostanih trajajo vsaj en teden, pogosto po 30 dni. Za učitelje trajajo tri dni. Ker imajo učitelji v počitnicah lep čas, mislil je gospod knezoškof, da bodo zelo veseli, če jim preskrbi stanovanje, hrano, verske vaje in kar je še treba. Če pomislimo, kako veselo in navdušeno je naše ljudstvo za sveti misijon, pričakovali smo, da bodo tudi učitelji prireditelji duhovnih vaj sprejeli z veseljem kot posebno odlikovanje od škofa.

Nismo se motili. Mnogo učiteljev, starejših in mlajših, je z veseljem pozdravilo škofovo povabilo. A oni njihovi tovariši, kateri so v slepi strasti za liberalstvo zavrgli svoje krščansko prepričanje, začeli so podlo ščuvati proti škofu in svojim blagim tovarišem, da bi preprečili duhovne vaje.

III. Brezverskih učiteljev odgovor.

O našem blagem škofu so pisali v „Narod“, da hoče vpreči učitelje v klerikalno „galejo“. Duhovnih vaj vdeležiti se so imenovali „pljuvati v svojo lastno skledo“. „Radovedni smo, koliko in kakih kalinov bo ujel škof na te najnovejše jezuitske limanice“. „Prevzvišeni naj pripelje najprej svoje podivjane duhovne sobrate (škofe?) na pravo pot, in še le potem naj pride gospod Bonaventura s kako „fiko“ vabit učiteljstvo v ljubljanski lemenat“. Škof naj bo zadovoljen z mežnarji — „zavednih učiteljev v Ljubljano ne bo“. Škof hoče učiteljstvo „zapreti... ter prisiliti, da kot patri jezuiti — ki nimajo drugega opravka — zataplja duha v prisiljeno pobožnost“. Duhovne vaje so „pobožno zabavljanje“, škof je „zaveden po nesrečni okolici, ki ga napotuje do vseh napačnih korakov“. Duhovne vaje so „prostorna kletka“. „Kdor zleti vanjo, ta je vaš, — ta vam lahko snaži čevlje... streže pri mastnih obedih. Kdor ne pomoli nosu v blagoslovljeno ječo... temu treba vsekdar metati polena pod noge... treba naščuvati gospode fajmoštre... Blaženi časi! Pri nunah opirajo učiteljice vseh grehov, v semenišču pojdejo v žehto učitelji...!“ Duhovne vaje so „vabilna mreža“, „topli hlevček“. Škof ima „vablivo piščalko“, „lokavo vabi“ itd.

Tako so pisali brezverski učitelji v brezverskem „Narodu“. Grozili so svojim tovarišem še osebno, da ne smejo iti k duhovnim vajam. Pa vkljub temu je bilo mnogo učiteljev toliko značajnih, da se niso dali vstrašiti. Pa še do zadnjega so jih odvrčali. Ko so se shajali, so

še na cesti enega napadli, in neki učitelj je grozil svojemu vernemu tovarišu: „Ti si „šuft“, če greš v lemenat?“ Značajni učitelj je šel mirno in tiho svojo pot, ne zmevivši se za psovko.

IV. Čast katoliškim učiteljem in učiteljicam!

Duhovne vaje učiteljev so se pod vodstvom p. Hugolina izvršile v radost in zadovoljstvo vseh. Ko so se ločili, lesketale so se solze veselja v očeh teh značajnih mož, ki so iz čistega verskega prepričanja tako lepo izpolnovali zapoved: Bodite Bogu bolj pokorni kakor ljudem! Tudi učiteljice pri nunah so pod vodstvom p. Finka v svojo obilno dušno korist dovršile duhovne vaje ter pravijo ob koncu svoje zahvale: „Združujemo z zahvalo iskreno prošnjo za daljno blagonaklonjenost plemenitih redovnic, da nam bode moči še mnogokrat pri obilni udeležbi uživati neprecenljivo duševno dobroto, ki se nam je tako omilila“. Ker presv. gosp. knezoškof zaradi birnovanja ni mogel osebno priti k njim, pozdravil je brzojavno učitelje in učiteljice z ljubeznivimi besedami. Bili so lepi in častni dnevi za slovensko učiteljstvo!

V. Liberalci — besni!

To pa je grizlo in peklo liberalne učitelje. Začeli so se maščevati nad svojimi vernimi tovariši, primerno svojemu surovemu značaju. V „Narodu“ obkladajo katoliške učitelje z najgršimi priimki: „Podleži“, „podleci“, „Iskarijoti“, „Efijalti“, „izdajice našega stanu“ jim pravijo. Ko je zborovala liberalna „Zaveza“ v Gorici, so se liberalci hoteli znositi nad katoliškimi tovariši. Predsednik Luka Jelenc, eden glavnih liberalcev, je izpustil tok svoje modrosti. Med drugim je rekel: „Klerikalstvo (katoliška cerkev) hoče učiteljski stan razdvojiti, in duhovne vaje niso imele drugega namena. Onih trideset tovarišev, ki so šli v ljubljansko semenišče k duhovnim vajam, ne smatramo več za svoje tovariše!“ Ali ni to pogansko? Zato, ker so prejeli svete zakramente, zato jih liberalni učitelji izključujejo iz „Zaveze“! Kaj takega so delali pogani le za časa preganjanja kristijanov, kar danes delajo naši ljudski učitelji! Pa so pokazali tudi svojo pogansko oliko! Katoliškim tovarišem so pošiljali odprte dopisnice, na katere so napisali grde psovke. Lepa „Zaveza“ to!

VI. „Preganjajmo jih!“

To je sedaj geslo liberalnih učiteljev. Da spoznate, katoliški starši, kakšni ljudje vodijo naše učitelje, ponatisniti vam hočemo tu besede „Slovenskega Naroda“ z dne 21. kimavca t. l. O katoliških učiteljih piše liberalen učitelj: Pred vsem izobraženim svetom nam delajo ti ljudje sramoto (ker so prejeli pri duhovnih vajah sv. Rešnje Telo!) Z vsemi silami moramo skrbeti in delati na to, da izgubimo s svojega narodnega telesa ta madež, ki se nam od zunaj vsaj tako dolgo z neko pravico more očitati, dokler nas v javnosti zastopa še tako veliko število fajmoštrov, kaplanov in po njihovi milosti izvoljenih nazadnjakov. Zoper onih trideset učiteljev, ki so šli iskat pameti in poboljšanja do negodnih kaplanov, dobro rejenih — epikurejcev v „lemenat“, in ki so pokazali s tem, kako umevajo naš ljudskošolski zakon — ta biser avstrijskega zakonodajstva,* da se namreč vežejo z njega naj-

*) Preberite, dragi čitatelji, članek „Avstrijsko šolstvo“ na strani 226. „Domoljuba“, da boste spoznali ta biser avstrijskega zakonodajstva.

hujšimi nasprotniki (n. pr. z ljubljanskim škofom!) da iščejo navodila pri fanatiziranih sovragih nove šole, zoper teh trideset nevrednih učiteljev se mora pričeti najprej med učiteljstvom samim najintenzivnejši odpor, obsoditi se morajo, kakor so se deloma že od 2000 slovenskih učiteljev (zborovali so pa le 104!) zastopanih v „Zavezi“ — tudi od vseh zastopnikov šolskega zakona (n. pr. od Tavčarja in Malovrha) in prijateljev narodove prosvete (namreč socijalnih demokratov!) Mi učitelji prosimo, da se objavijo imena teh — svetnikov!“

Da, le objavite njihova imena, da bodo katoliški starši znali ločiti med poštenimi, značajnimi in vernimi učitelji in med vami, podli, surovi in neolikani liberalci! Le objavite njih imena! To vam povemo, da bodo visoko v časti stali pri vernem slovenskem ljudstvu! A objavite tudi svoja imena, dopisniki „Narodovi“, da ljudstvu povemo, kdo so oni, ki delajo tako sramoto učiteljskemu stanu.

VII. Liberalen učitelj o katoliških učiteljicah.

Posebno bôdejo liberalne učiteljice v oko one učiteljice, ki se ne dajo strahovati brezvestnim tovarišem, ampak svojo versko zavest kažejo vkljub pretenju in zasramovanju; o njih piše „Narod“:

„O učiteljicah niti ne govorimo, ker predobro poznamo nagibe, ki delajo starim devicam simpatijo do obritih, od vina rudečih obrazov.“

Tako surovost more ženskam, ki se ne morejo braniti, vreči v obraz samo podel, nesramen človek.

VIII. Učitelji in socijalna demokracija.

Nemški avstrijski učitelji so že davno pokazali hrbet liberalcem in so se razdelili v dva tabora: v socijalnodemokratični in v katoliški tabor. Naši tičé še v liberalnem brlogu, a ta se bo kmalu izpraznil. Sicer so liberalca Tavčarja in Hribarja imenovali za svoja častna uda, a kaže se tudi med slovenskim učiteljstvom odločno nagnanje na socijalnodemokratično stran. Na Štajerskem organizuje učitelje socijalni demokrat Horvatek. Namen socijalnih demokratov je: Iz šole odstraniti križ, otrôk ne voditi več k sveti maši, odpraviti krščanski nauk iz šol, duhovnikom prepovedati pouk v šoli, otroke navaditi, da iščejo sreče le na tem svetu, iztrgati mladini vero iz srca in pripravljati jo na krvavo prekucijo, ki bo odpravila cesarje, državo, cerkev, lastninsko pravico in zakrament svetega zakona. Veliko štajerskih učiteljev je že na strani Horvatkovi, in tudi kranjski so bili že blizu te stranke, pa predno so mogli javno stopiti v njo, smo jo mi premagali v Ljubljani in obviseli so še pri liberalcih. Pa še sedaj so v ozki zvezi z njo. V listu „Slovenka“, ki ga urejuje učiteljica Nadlišek v Trstu, opeva n. pr. neka učiteljica Kristina svoje ponočno ljubkovanje, poleg nje socijalni demokrat E. Kristan pozivlje ženstvo, da naj išče ljubezni izven zakona, ker ljubezen mora biti „prosta“, in poleg njega sodeluje učitelj E. Gangl. „Narod“ z dne 25. kimavca t. l. imenuje socijalnega demokrata: „Naš organizator Horvatek“.

Krščanski starši, ki ste po postavi prisiljeni izročati svojo mladino učiteljem, kaj pravite vi k taki organizaciji učiteljstva?

IX. Učitelji in vera.

Učitelj v „Narodu“ piše: Vera nas ne briga. Da se da pravnost doseči tudi na drug način, ne

samo po stari poti, o tem menda ne dvomite.“ Torej ne več po katoliški veri, ampak „na drug način“ bodo sedaj učitelji vzgajali mladino! Ta „drug način“ nam je znan: očitno brezverstvo, sramotenje cerkve in „prosta ljubezen“! Kaj porečete vi na to, katoliški starši, za to brezverski učitelj ne vpraša!

X. Liberalni učitelji in katoliški starši.

Da bi staršem vzeli vsako nadzorstvo nad šolo, izmislila si je „Zaveza“ nekaj posebnega. Naš državni zakon je že itak čuden, ker trga otroke staršem iz hiše in ne vprašuje po istiniti potrebi in po volji staršev. A še mrvice oblasti imajo starši po krajnem šolskem svetu. „Zaveza“ je pa sklenila, da se naj vzame krajnim šolskim svetom pravica terno-predlogov in da se naj odpravijo krajni šolski nadzorniki. Če bi se to zgodilo, mogel bi brezverski učitelj uganjati skoro kar bi hotel. Pa mislimo, da so še ljudje v Avstriji, ki jim bodo ta „sklep“ črtali!

XI. Glas katoliških učiteljev.

Proti sramotnemu delovanju liberalnih učiteljev pa se že oglašajo odpor katoliških mož. V „Slovenskem Listu“ piše katoliški učitelj: „Dolgo časa ne bomo več prenašali terorizma „Narodovega“ in ne bomo se dali sramotiti po lastnih tovariših... Ne damo si zapovedati od zgoraj, da bodimo politično orodje Tavčarjeve klike. Komur je všeč, bodi to, komur ne, pa mu pustite njegovo prepričanje, sicer pride ločitev in nas bode več, kakor si mislite.“

In v „Slovencu“ piše ljudski učitelj: „Tovariši! Še je čas, da stopimo iz sramotilne službe, katero sta nam odkazala gospoda Dimnik in Jelenec! Ostanimo ljudski učitelji in delajmo za interese našega ljudstva! Ako pa nočete, nam je žal, a pomagati ne moremo! Mi pojdemo po poti, katero nam je začrtala naša katoliška zavest, ljubezen do ljudstva in pravi poklic ljudskega učitelja! Mi pojdemo s katoliškim, slovenskim ljudstvom, služeč vselej njemu, nikdar pa kaki stranki, najmanj pa liberalni! Njena dekla nočemo postati! Mi ostanemo v službi slovenskega ljudstva kakor doslej! V načelih in idejah smo bili učitelji dolgo že razdvojeni, pa bodi razkol tudi očiten! Pojdimo narazen in organizujmo se!“

XII. Slovenski starši!

Vi morate poznati naše šole iz dveh vzrokov: 1. ker morate svoje otroke pošiljati v šolo, in 2. ker jo morate plačevati. Vi morate tudi vedeti, da so učitelji pri „Zavezi“ zahtevali plačo, kakor jo imajo uradniki v XI, X. in IX. plačilnem razredu. V IX. razredu n. pr. so plače 1400, 1500 in 1600 gld. in še 200 gld. (v večjih mestih 250 gld.) aktivitetne doklade na leto (kapelan ima 300 gld. kongrue!) S to zahtevo pridejo gotovo pred deželni zbor. Vi pa odločno zahtevajte, da oni, ki hočejo od vas imeti take plače, morajo tudi za vaše koristi delati!

Vsak človek naj ima svoje plačilo, kolikor ga more dati oni, ki ga je nastavil, seveda. A vsak človek mora izpolnovati tudi svoje dolžnosti. Dolžnost, naših učiteljev pa je, da so ljudski učitelji, katoliški učitelji, kmetu prijazni učitelji. Vpričo

otrok nikdar čez učitelja nič ne recite! A poslancem svoje mnenje povejte! V občinskem zastopu in v krajnem šolskem svetu varujte katoliško vero! Povsod podpirajte one učitelje, ki so verni, značajni katoličani, drugih se izogibajte! Tu se gre za bodočnost vaših otrok in našega ljudstva!

Vipa, slovenski učitelji, odločite se! Če hočete biti liberalni hlapci, ste za vselej ločeni od ljudstva, ste sovražniki ljudstva. Če pa hočete biti ljudski učitelji, vrzite od sebe hlapčevske sponne liberalne in socijalnodemokratske stranke!

Kakor smo že rekli, komentar k temu ostudnemu članku, ki ga je pisal ostuden klerikalec v imenu stranke, si napravi lahko vsakdo sam, tudi tisti in tiste, ki bi utegnili z novim letom naročiti se na „Katoliškega učitelja“ in postali člani „Katoliškega učiteljskega društva“. Upamo, da bodo redki taki značaji.

Vsi taki in enaki naskoki pa ne bodo premotili in preslepili naprednega in svobodomiselnega učiteljstva — saj: „Das ist das letzte Aufblucken einer absterbenden Partei“.

Svobodna šola — svobodni učitelji.

III.

Praški „Čas“ končuje svoj v zadnji številki priobčeni članek tako-le:

Kaj pa s političnimi nazori? Koliko učiteljev je bilo že mučenikom svojega političnega prepričanja samo zato, ker so jih duhovniki sovražili zaradi drugačnega mišljenja.

Gotovo je, da se vodijo pri nas v župniščih podobni osobni izkazi, kakršni so zapovedani duhovnikom na južnem Štajerskem. Drugače se tudi ne more nikakor razumeti, kako natanko poznajo učitelja v farovžu v kraju, kamor šele delovati prihaja. Še prej, nego je učitelju dostavljen dekret, je njegova tajna kvalifikacija na mizi gospoda župnika ali pa kaplana. Tam je gotovo že od momenta, v katerem je začel prositi za dotično mesto. Nekemu učitelju, ki se je prišel predstaviti, je gospod župnik začel pridigovati, da se ta (katerega nota bene še nikdar videl ni!) slabo prekrizuje, da ne daje otrokom znaka k poklekovanju, da je naročnik „ateistiških“ časopisov „Čas“ in „Naša doba“, da ne trpi v šoli kolportaze časopisov „Križa“ in „Marije“, da ne hodi k izpovedi, da ima znanje z neko gospodično itd.

Ubogi učitelj! V koliko izkazih so zaznamenovane svetle in senčne strani njegove duše! Inšpektorji, žandarmi, duhovniki, zložite osobne izkaze teh treh skupaj — oh, koliko učiteljev bi se spoznalo v njih.

Gotovo tudi, da dragoceni osobni izkazi, katere mnogi gospod kaplan vestnejše vodi nego matrike, ne leže samo v farovžu, temveč da romajo od dobe do dobe drugam, k višjim inštancam. To mi prizna vsak učitelj, kateri je le v svojem življenju kam prosil.

Učitelji slovenski naj bodo potolaženi, da žive njihovi češki kolegi v podobnih razmerah.

Važno je vprašanje, kakšna je notranjost učitelja, ki si je svest, da se na vsak njegov korak pozorno pazi,

kako je to v šoli, ko se mora učitelj bati izreči odkrito besedo iz strahu, da bo preganjan, gonobljen in žrtva hujškanja? — Kakšni ljudje postanejo nerazumni otroci, ki vrše službo vohunov? . . . To vse je za reverendissime postranska stvar, ali javnost mora o vsem tem razmišljati, mora se truditi, da iztrga učitelje temu nedostojnemu nadzorstvu, hoče-li, da bodo i šola i učitelji izpolnjevali popolnoma svojo nalogo, katera jim je od naroda odkazana. Sedaj je temu tako, kar bi narod mislil, da je vse to le privatna stvar učiteljstva.

Na koncu je potreba uvaževati i vzroke zla, o katerem smo govorili. Prvi, glavni vzrok je stara boleš klerikalizma nad izgubo šole in želja, dobiti jo, ali pa vsaj držati učitelje v gotovi, ako že ne popolni odvisnosti. Drugič imajo veliko krivdo mnogi učitelji s svojim nedostojnim vedenjem, s klečeplastvom in z željo, priti v milost pri gospodih, kateri najhitreje pripomorejo k boljši službi. Da je v teh slučajih premnogokrat vzrok materialna beda učiteljstva, to je treba tudi priznati. Tretjič so vzrok vsega zla šolski inšpektorji, ki duhovnike takorekoč k njihovi policijski delavnosti silijo in naganjajo, ustavljajoč se pri vsaki inspekciji najprvo v farovžu in prinašajoč od tam temeljite informacije o šoli in učiteljstvu k inšpekcijski konferenci, četrtič pa so vzrok merodajni krogi, katere smo že omenili, in ki prostovoljno klerikalce na vplivna mesta puščajo.“ —

Svobodna šola, kje si? Svobodni učitelj, kje si? „Sl. N.“

Žalostno-zanimive razsodbe.

(V zadevi meščanske šole v Krškem.)

Spisal J. Lapajne.

Thue recht und scheue niemand!

Darsikdo utegne misliti, da je nemška učna uredba meščanske šole v Krškem, ki ima le slovenske učence, dala povod raznim neprilikam in „žalostno-zanimivim razsodbam“, o katerih hočemo v sledečem govoriti. Čeravno se ne more odobravati dandanes, ko imamo že srednje šole s slovenskim učnim jezikom, da imajo še ljudske šole, četudi so višje organizovane kakor so meščanske, nemški učni jezik: vendar se je v Krškem poleg lepega šolskega poslopja, v katerem ima tudi ljudska čveterorazrednica svoj servitut brezplačno, nemška šola sprejela kolikor toliko z veseljem, ker je imel blagi ustanovitelj Martin Hočevnar najboljše intencije, ker bi bil on, ako bi mu bila vlada namignila, tudi za slovensko-nemško učilnico prepustil lepe prostore. Nemški karakter te šole vendar ni skozi 20 let dal povoda, da bi bili konflikti nastali pri raznih šolskih inštancah. Nemški značaj šole je varovalo učiteljstvo, saj je bila slovenščina na nji kot učni predmet uvedena, četudi ne od strani ustanoviteljev, pač pa od strani učiteljstva, kar je ministrstvo rado potrdilo.

Nemški učni jezik so olajševali učencem učitelji te šole, ki so bili rodом in po mišljenju Slovenci in v obče tudi dobri pedagogi, ako smem svoje tovariše s svojo malenkostjo vred malo pohvaliti. Radi tega so tolmačili, kjerkoli je bila prilika, nemščino s slovenščino, osobito v prvem razredu, kar so molče (ker na glas si niso upali povedati) odobraval tudi c. kr. okrajni in deželni šolski nadzorniki v prejšnjih letih. V zadnjih letih jim je pa bila slovenščina na poti. Poslovni jezik učiteljstva in